

Midtveisevaluering av forskningscentre for miljøvennlig energi innenfor samfunnsvitenskap (FME Samfunn)

Til: Styret i Divisjon for energi, ressurser og miljø (ERM)
Fra: Divisjonsdirektøren

Ansvarlig avd.direktør: Rune Volla (Avd. for energi)

Saksbehandler: Spesialrådgiver Tone Ibenholt

Vedlegg til saken:

1. Forskningsrådets vurdering av evalueringsrapportens anbefalinger for hvert enkelt senter.
2. Rapporten fra evalueringspanelet (samlet oppsummering fra generalistene i panelet, rapport for hvert enkelt senter og vedlegg, herunder også mandatet for evalueringen) (*B-mappe*)
3. Kort beskrivelse av ordningen og de tre samfunnsvitenskapelige FME-ene.
4. Brev fra CREE med kommentarer og tilleggsinformasjon til evalueringen.

Bakgrunn

I februar 2011 ble tre Forskningscentre for miljøvennlig energi innenfor samfunnsvitenskap (FME Samfunn) utpekt og virksomheten ved sentrene startet opp i løpet av 2011. Sentrene som ble etablert i 2011, har et samlet årlig budsjett på 24 mill. kroner. Forskningsrådets årlige bevilgning til de tre sentrene er på henholdsvis 8, 8 og 10 mill. kroner. De tre samfunnsvitenskapelige FME-ene er:

- Strategic Challenges in International Climate and Energy Policy (CICEP)
- Oslo Centre for Research on Environmentally Friendly Energy (CREE)
- Centre for Energy Studies (CenSES)

Sentrene er etablert for en periode på inntil åtte år. FME-ordningen forutsetter at sentrene skal evalueres i regi av Norges forskningsråd ca 3,5 år etter oppstart. Evalueringen skal foretas av internasjonale eksperter, og vil danne grunnlag for beslutning om videreføring av det enkelte senter i en samlet åtteårs periode, eller avvikling etter fem år. Divisjonsstyret for energi, ressurser og miljø skal fatte vedtak i saken basert på administrasjonens tilråding. I tillegg til evalueringen fra ekspertpanelet, skal Forskningsrådet foreta en bedømmelse av de administrative forhold ved hvert senter.

Divisjonsstyret for energi, ressurser og miljø vedtok opplegg og mandat for midtveisevalueringen i mars 2014. Evalueringsmetoden bygger på opplegget som ble brukt ved midtveisevalueringen av de åtte første FME-ene i 2013 og som også er blitt brukt ved midtveisevalueringene av Sentre for forskningsbasert innovasjon (SFI).

Sentrene har blitt evaluert av et panel bestående av internasjonale eksperter. Panelet har bestått av fem personer; to generalister og tre fageksperter. Generalistene ble valgt på bakgrunn av sin gode kjennskap til organisering og ledelse av kompetansesentra. Fagekspertene har vært personer med vitenskapelig kompetanse innenfor sentrenes tematiske områder. Professor Mary O'Kane har ledet panelet. O'Kane har en rekke sentrale posisjoner innenfor forskning og innovasjon i Australia og er blant annet rådgiver for myndighetene i New South Wales i forsknings- og innovasjonsspørsmål. Hun har lang erfaring fra evaluering av kompetansesentra i Europa, blant annet i Sverige og Østerrike. Det

har vært en stor styrke for evalueringsprosessen at O'Kane takket ja til å ta på seg denne oppgaven for Forskningsrådet.

Divisjonsstyret inviteres til å vedta hvordan evalueringen av de tre samfunnsvitenskapelige FME-ene skal følges opp. Grunnlaget for forslag til vedtak ligger i midtveiseevalueringen og administrasjonens anbefaling.

Hovedpunkter

Evalueringens innhold

Mandatet for midtveiseevalueringen følger vedlagt (vedlegg 1 i evalueringsrapporten). Mandatet beskriver rammene for evalueringen og evalueringspanelets oppgave. Sentrene er bedømt ut fra de hovedkriteriene som ble benyttet ved utvelgelse av sentrene, utdypet med suksesskriterier for ordningen som var fastsatt ved oppstart av sentrene.

Evalueringsrapporten består av en overordnet evaluering av ordningen (kap. 1) og en rapport for hvert senter. Senterrapportene har følgende struktur:

- Sentrenes forskningsresultater
- Internasjonalisering
- Rekruttering
- Organisering og ledelse av senteret
- Relevans og nytte for brukerpartnere og samfunn forøvrig
- Likestilling
- Finansiering
- Senterets planer for de siste tre årene og fremover.

Prosess for evalueringen

Evalueringspanelene hadde heldagsmøte med hvert senter i perioden 3. – 5. mars 2015. Alle møtene hadde samme agenda og tidsplan. I forkant av møtene hadde panelmedlemmene fått tilsendt et omfattende materiale for hvert senter. Materialet besto blant annet av selvevaluering fra senteret, evalueringer fra forskningspartnere, brukerpartnere og vertsinstitusjon og planer for siste treårsperiode.

Fagekspertene hadde et spesielt ansvar for å evaluere den vitenskapelige aktiviteten ved sentrene. Generalistene vurderte i hovedsak organisering og drift av sentrene. I motsetning til evalueringen av de første åtte FME-ene, kunne vi denne gangen benytte det samme panelet ved alle sentrene. Det ga en god mulighet til å sammenlikne aktiviteten ved sentrene.

Overordnet vurdering og anbefalinger til Forskningsrådet

Generalistene som har deltatt i evalueringen har skrevet en oppsummering med overordnede, generelle kommentarer om sentrene og FME-ordningen. Evalueringspanelet hadde et svært positivt inntrykk av ordningen og skriver blant annet:

We were impressed with the construction of the FME Samfunn Scheme and, in general, with the three centres evaluated. The scheme appears to be rare in the set of energy research funding schemes around the world in that its centres are within social science fields whereas most energy research centres are primarily focused on technology research at best incorporating some social science research. Having a social science research centre leads to different and generally broader-scale research questions being posed.

Generalistene konkluderer på følgende måte:

Energy research has traditionally focused heavily on technical aspects. There is now a strong need globally for large-scale energy and climate research in the social sciences. This

need is addressed directly and successfully by the FME Samfunn Scheme and the centres it funds. We strongly recommend the scheme continue, taking on board the issues raised in this report.

Evalueringen gir en rekke konkrete anbefalinger knyttet til FME-ordningen, til administrasjonen av ordningen og til krav som skal stilles til sentrene:

- Forskningsrådet bør utlyse en ny runde med samfunnsvitenskapelige FME-er før de eksisterende sentrene avsluttes. I en ny utlysning bør det særlig legges vekt på følgende områder: jus, næringsliv, offentlig forvaltning, psykologi og sosiologi.
- Forskningsrådet må legge mer vekt på å stimulere til flerfaglig forskning, dette gjelder både i eksisterende og fremtidige sentre. Det må oppmuntres til dette fra sentrene starter opp.
- Forskningsrådet bør vurdere å legge til rette for etablering og vedlikehold av databaser for samfunnsvitenskapelig energiforskning. Det må legges vekt på at det blir sikret god tilgang til dataene. Gode databaser er viktige for å tiltrekke seg internasjonale forskere.
- Forskningsrådet bør oppmuntre sentrene til å legge mer vekt på karriereløpet til PhD-er og unge forskere.
- FME-styrene bør i større grad fungere som en møteplass mellom brukerpartnere og forskningspartnere, og brukes til å presentere forskningsresultater, diskutere fremtidige forskningsprioriteringer og få input til forskningsaktørene fra brukerpartnere.
- I motsetning til de fleste teknologiske FME-ene, har de samfunnsvitenskapelige ikke såkalte International Scientific Advisory Boards (ISAB). Det anbefales at sentrene etablerer slike rådgivende grupper og at disse møtes en gang i året.
- Forskningsrådet bør i samarbeid med de tre samfunnsvitenskapelige FME-ene og andre forskningsaktører utvikle en agenda for innovasjonsforskning på energiområdet. Et formål vil blant annet være å etablere en sterkere kopling til annen innovasjonsforskning i Norge.

Anbefalingene er viktige innspill for videre utvikling av FME-ordningen og for Forskningsrådets arbeid innenfor energiforskning og med senterordninger.

I tillegg til de konkrete anbefalingene, er noen sentrale funn og vurderinger fra den overordnede delen av evalueringsrapporten gjengitt nedenfor:

- Senterleder og lederteamet har særdeles viktige roller i senteret og må velges med omhu. Viktige oppgaver for senterledelsen er blant annet planlegging, ledelse av flerfaglige forskningsteam, kommunikasjon med forskere, brukerpartnere og befolkningen generelt og bidra til å sikre finansiering av forskningen.
- Ingen av sentrene har oppfylt suksesskriteriet om mobilitet mellom partnerne i senteret. I den siste del av senterperioden vil dette være et viktig oppfølgingspunkt.
- Alle sentrene har et aktivt internasjonalt samarbeid og samarbeider til dels med renommerte internasjonale forskningsmiljøer. Sentrene har imidlertid ikke egne strategier og etterpørvbare mål for det internasjonale samarbeidet.
- CICEP og CREE har trolig hatt større betydning for offentlige virksomheter og "policymakers" enn for næringslivet, mens situasjonen er den motsatte for CenSES.

Panelenes rapporter og vurdering av resultatene fra evalueringen av de enkelte sentre

Rapporten fra evalueringspanelet er vedlagt. Panelenes rapporter har vært forelagt sentrene for faktakontroll, og eventuelle faktafeil er rettet opp. CREE påpekte ingen faktafeil overfor panelet, men har sendt et brev til Forskningsrådet der de gir en del utfyllende opplysninger. Brevet er vedlagt saken, vedlegg 4.

På grunnlag av rapportene fra evalueringspanelet og Forskningsrådets egen vurdering av administrative forhold, har Forskningsrådet vurdert hvilke sentre som skal videreføres og om det er forhold som skal rettes opp før bevilgning for siste treårsperiode gis.

Et sammendrag av vurderingene er gjengitt her, en mer utfyllende versjon finnes i vedlegg 1 til saksfremlegget:

1. Strategic Challenges in International Climate and Energy Policy (CICEP)

CICEP fikk en evaluering som i all hovedsak var svært god og evalueringspanelet mener at CICEP har oppfylt suksesskriteriene for ordningen på en tilfredsstillende måte. Panelet kommer med flere anbefalinger som vil kunne gjøre CICEP til et enda bedre senter i siste fase av senterperioden. Forskningsrådets vurdering er at CICEP videreføres uten å måtte legge fram reviderte planer for Forskningsrådet. Det bes imidlertid om å få en tilbakemelding innen 1. oktober 2015 på hvordan senteret vil følge opp anbefalingene fra evalueringspanelet.

2. Centre for Energy Studies (CenSES)

CenSES er etter evalueringspanelets vurdering et godt fungerende senter. Spesielt blir det pekt på at senteret langt på vei har lyktes i arbeidet med flerfaglighet. Brukerpartnerne i senteret er gjennomgående godt fornøyd med senteret. Evalueringspanelet peker imidlertid på at to av senterets fem arbeidspakker (research areas) bør revideres i videreføringen av senteret. Etter administrasjonens vurdering, bør Forskningsrådet ta stilling til de reviderte planene for disse arbeidspakkene før finansiering for de siste tre årene av senterperioden blir endelig vedtatt. Det stilles derfor som betingelse for å inngå ny kontrakt for ytterligere tre år, at senteret innen 1. oktober 2015 legger fram reviderte planer for godkjenning av Forskningsrådet.

3. Oslo Centre for Research on Environmentally Friendly Energy (CREE)

Evalueringspanelets hovedinntrykk er at CREE har konsentrert sin innsats om å utføre forskning av svært høy vitenskapelig kvalitet. Et viktig mål er å få inn artikler i høyt rangerte internasjonale tidsskrifter og senteret har i stor grad lyktes med dette målet. Evalueringen peker imidlertid på at CREE i liten grad fungerer i henhold til forutsetningene for FME og at merverdien ved å være FME, sammenliknet med en samling enkeltprosjekter, er begrenset. Brukerinvolveringen er gjennomgående mangelfull og bærer preg av enveiskommunikasjon. CREE har i liten grad ivaretatt kriteriet om flerfaglighet i forskningen. Etter Forskningsrådets vurdering, er det så store svakheter ved senteret, at et reelt alternativ kunne vært å stanse det. Senteret arbeider innenfor et forskningsområde som er svært sentralt og spesielt viktig som grunnlag for myndighetenes politikktutforming. Senteret bør imidlertid bare videreføres under visse forutsetninger. Det stilles derfor som betingelse for videreføring av CREE legger frem reviderte planer innen 1. oktober 2015 og at disse planene blir godkjent av Forskningsrådet. Det bes om reviderte planer for brukerinvolvering, flerfaglighet og integrasjon, internasjonalt samarbeid og administrasjon av senteret.

Ingen av sentrene er vurdert å være så svake at de blir stoppet umiddelbart som følge av evalueringen.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Under forutsetning av at CenSES og CREE legger fram tilfredsstillende planer, vil vedtaket i saken innebære at tilsagn som allerede er budsjettert blir innfridd.

Direktørs vurdering

Evalueringspanelet har lagt fram en god og gjennomarbeidet rapport. Panelets vurderinger er i all hovedsak i tråd med vår oppfatning av hvordan sentrene fungerer. Selv om det er en rekke forhold som sentrene må arbeide med fremover, er det en klar tilbakemelding fra panelet at ordningen er vellykket og at den bør videreføres. I vurderingen av sentrene er det også viktig å være klar over at de samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøene har langt mindre tradisjon for samarbeid med brukere, enn det de teknologiske forskningsmiljøene har. Ordningen med samfunnsvitenskapelige FME-er representerer på mange måter et nybrottsarbeid. Vi vil ta med oss anbefalingene fra panelet og egne erfaringer i oppfølgingen av sentrene fremover og i den videre utviklingen av ordningen.

Forslag til vedtak: Divisjonsstyret takker evalueringspanelet for godt arbeid og tar evalueringsrapporten til etterretning. Divisjonsstyret gir divisjonsdirektøren fullmakt til å godkjenne sentrenes reviderte planer.

1. For følgende senter inngås kontrakt for en ny treårsperiode uten krav om tiltak som følge av evalueringen:
 - Strategic Challenges in International Climate and Energy Policy (CICEP).
2. For følgende sentre settes det som betingelse for å inngå kontrakt for ny treårsperiode at Forskningsrådet godkjenner plan for oppfølging av anbefalinger om nærmere angitte endringstiltak slik de er spesifisert i vedlegg 1 til denne saken:
 - Oslo Centre for Research on Environmentally Friendly Energy (CREE).
 - Centre for Energy Studies (CenSES).

Reviderte planer skal sendes Forskningsrådet innen 1. oktober 2015.

Det forutsettes videre at alle sentrene legger fram evalueringsrapportene for sine styrer og gir en tilbakemelding til Forskningsrådet innen 1. oktober 2015 om hvordan de vil følge opp (øvrige) anbefalinger i evalueringsrapporten.